

A PEZOÑA PINTADA

(CONTOS DO TIO-VIVO)

Xosé Salvadores

Xosé Salvadores

Xosé Salvadores

Píntega, pezoña, pinchorra, pinta, roncha, sacabeira, sacarrancha, salamántiga, salamándrega, salmantiña, saramaganta, zaramela, zampesa veñen sendo a mesma cousa: bicho que case todos coñecen e a moitos dá noxo. Ben sei que sería preferíbel dedicar este espazo a seres máis fermosos. Sen embargo, todos somos importantes –se non que llo pregunten á interesada– e é obrigado reparar a inxustiza que durante séculos se cometeu e se comete contra a calumniada e repudiada pinchorra, aínda que se poña en cuestión o bo gusto.

A píntega é un anfibio, para máis datos, *Urodela*, que non usa moito a auga; só, en ocasións, cando nace, que a nai bota as crías ao mundo metendo o rabo e salvas partes nas augas ben oxixenadas, e coidando de non caer, xa que podería afoegar (pero a nai tamén pode parir en terra as crías xa desenvoltas). É, ademais de ovovivípara, algo máxica.

As larvas que nacen na auga, logo da metamorfose, convértense no adulto que todos coñecemos: manchas amarelas ou laranxas sobre fondo negro, traxe que chaman aposomático e que serve para indicar aos seus posíbeis inimigos con pretensións gastronómicas que busquen outro bocado. Ela sabe a raios e mesmo queima na boca de quen se atreve a comela, grazas a unha secreción cutánea tóxica. Esta é a súa defensa, polo que é precaución sobrada, se se andou con ela, lavar ben as mans para que non irriten as mucosas, que é todo o mal que nos pode facer.

Pero esta defensa, xunto a que só anda pola noite, pode ser a orixe dunha mala sona que a transformou nun ser maléfico capaz de facer grandes prodixios. Son innumerábeis os relatos que dela se contan e que se repiten cunha grande similitude.

Na cultura popular recoñécenselle poderes potentes, como os de seren inmunes ao lume ou que poden transmitir males a distancia. Os aires da píntega, é dicir, o seu bafo ou alento, ou simplemente, o seu paso, pode comunicar males terroíficos. Non é pois estraño o que ocorría no Instituto: o edificio fora construído recentemente nun lugar húmido; cando chegaba a primavera coas súas chuvias mornas, as píntegas que habitaban o lugar antes de que se fixera nel tan nobre espazo de saber e cultura, saían na noite e quedaban pechadas na trampa das zonas asfaltadas. E polas mañás, cando chegaba o alumnado, produciase unha matanza entusiasta coa convicción de que se estaba librando o mundo dun monstro terrorífico. O profesor Ramón Balado e máis eu tentabamos corrixir estas actitudes pero facíase difícil porque os/as alumnos/as estaban absolutamente convencidos de que a píntega producía doenzas, e mesmo dicían coñecer a quen as padecía que ás veces era un parente seu.

Tampouco serviu de moito que Manolo Rivas aclarara que as lavandeiras non perdían as unllas por causa do aire das píntegas senón que era pola sosa dos xabróns. En canto a un trato respectuoso con elas eu teño visto a Xurxo Mouriño,

un clásico do ecoloxismo galego, como, nun encontro cun par de pequenas pintas no Candán, apartábaas delicadamente do camiño para poñelas a salvo de posíbeis accidentes e non por iso perdeu os dedos ao manipulalas, nin lle saíron as manchas da pinta polo corpo, e segue, co seu grande atractivo, sendo un divo para os/as amantes da natureza. A sacabeira anda a modiño, silandeira e polas noites, ten inimigos que a desprezan, pero sen dúbida quen lle ocasiona máis baixas é o ser humano: lixando a auga, co tráfico rodado ou dándolle morte intencionadamente.

Queda pois aínda bastante por facer para situar as lendas no seu lugar e devolver a píntega á sona que merece, pois, sendo xusto hai que recoñecer que guapa non é, pero si interesante tanto para o equilibrio natural como para os agricultores aos que lles limpa o horto de caracois, lesmas e demais bicharía amante das mellores hortalizas.

En Galiza temos dúas subespecies de píntegas: a *Salamandra salamandra galaica* e a *Salamandra salamandra bernardezi*, diferénciase nas manchas do corpo, polo tamaño, a forma do focioño, e outras características, aínda que se mesturan e se reproducen sen problemas. Outra cousa é a súa parente a *Chioglossa lussitanica* (píntega rabilonga) que difire bastante da popular píntega. E máis pequeniña, máis lanzal, estreitiña, cunha cola longa; vive maiormente na auga e só existe no occidente de Asturias, en Galiza e Portugal (seguro que é reintegracionista).